

75 jaar vrijheid

Vanaf september tot medio 2020 viert Nederland 75 jaar bevrijding

TEKST: BRAM DE GRAAF EN CHRIST KLEP, BEELD: ANP, PRIVÉBEZIT

HERINNERING

‘De Duitsers bestookten ons met alles wat ze hadden’

Het relaas van Jan Loos (89), inwoner van Oosterbeek en ooggetuige van de Slag om Arnhem.

“Zondag 17 september 1944 is een dag die Jan Loos nooit zal vergeten. Hij was veertien jaar en woonde met zijn ouders op de De La Reijweg in Oosterbeek. Niet ver van Hotel Hartenstein, het Britse hoofdkwartier tijdens de Slag om Arnhem en nu Airborne Museum, waar hij, net als vandaag, vaak zijn verhaal aan geïnteresseerden vertelt.

“We zaten in de kerk en hoorden vliegtuigen over komen. De dominee stuurde iedereen naar huis. In de verte klonken explosies. Daarna werd het stil. Tot die middag: opnieuw vlogen er toestellen over, met daarachter logge bakken met vleugels. Zweefvliegtuigen. Dat had ik nog nooit gezien. Een prachtig gezicht. Vervolgens kwamen Dakota’s over waaruit even later parachutisten sprongen. We juichten: de bevrijding! Eindelijk!” Oosterbeek had vier rustige oorlogsjaren achter de rug. Loos had op 10 mei 1940 de Duitsers op de Utrechtseweg voorbij zien trekken richting de Grebbeberg, in zijn dorp werd niet gevochten. Op maandag 18 september 1944 zag hij op dezelfde plek de Britse parachutisten optrekken naar de Arnhemse brug. “Ze deelden chocolade uit en we zwaaiden met vlaggen. Op het veld voor Hotel Hartenstein lagen omgekomen Duitsers. Ik had nog nooit een lijk gezien, maar gek genoeg deed het me niets.”

IN DE KELDER

Doden zou Loos die week echter vaker zien. De Duitsers bleken bij Arnhem veel sterker dan verwacht. De meeste Britten slaagden er niet in de brug te bereiken en trokken zich op 19 september terug naar Oosterbeek. Daar

Jan Loos

vormden ze de zogenaamde perimeter, een gebied van twee kilometer lang en een kilometer breed. Een week hielden ze stand. Loos bracht die tijd door met gezinsleden bij burens in de kelder. “De Duitsers bestookten Oosterbeek met alles wat ze hadden”, vertelt hij. “Vanuit de woning schoten de Britten terug. We deden geen oog dicht. Vlak bij het kelderraam lag op een moment een gewonde Duitser. Hij heeft de hele nacht om zijn moeder geroepen voor hij stierf. Dat vergeet je nooit meer.” Op maandag 25 september werden ze door de Duitsers gesommeerd de kelder te verlaten. “Zwaaiend met witte lappen kwamen we eruit. Het was opvallend stil. Overal lag puin, overal gesneeuvelde soldaten. We hadden niets meer, alleen de kleren op ons lijf. Zo zijn we weggegaan richting Schaarsbergen. Als vluchteling.” Eind mei 1945 keerde het gezin Loos terug naar Oosterbeek. Hun woning had als door een wonder de slag redelijk doorstaan. “Maar de geur van de dood hing nog overal.”

ding. NCRV-gids besteedt er aandacht aan in een onregelmatig terugkerende rubriek met een tv-tip, historische duiding en een herinnering.

OPTV

Herdenking Market Garden

*De NOS doet verslag vanuit Oosterbeek, en gaat online en in de **Bevrijdingsjournals** ook terug in de tijd.*

De NOS is zaterdag present op de Airborne-begraafplaats in Oosterbeek. Hier rusten ongeveer 1750 geallieerde militairen die omkwamen bij de Slag om Arnhem, het slotstuk van Operatie Market Garden. In het kader van 75 jaar bevrijding is de herdenking dit jaar groots aangepakt. De vliegshow is uitgebreider dan ooit, er is een vliegbasis nagebouwd en voor het eerst zijn ook Duitsers uitgenodigd. In de middaguitzending zijn er reportages en gesprekken met veteranen, op zondag zijn de belangrijkste momenten in samenvatting terug te zien. Ook de EO heeft zondag een speciale uitzending over Market Garden, waarin betrokkenen hun verhaal doen over de strijd van toen. Daarnaast blijft de NOS in de *Bevrijdingsjournals* haar fijn verslag doen van de bevrijdingsacties exact 75 jaar geleden. Wie nog meer wil weten over het laatste oorlogsjaar en de bevrijding, kan terecht op Nos.nl/bevrijding. Een bijzondere en zeer uitgebreide website.

[75 JAAR BEVRIJDING: MARKET GARDEN | ZATERDAG | NPO 2 | NOS | 10.45]

[OPERATIE MARKET GARDEN (LIVE) | ZONDAG | NPO 2 | 12.30 EN 19.15]

DE STRIJD

Alles ging mis

Militair-historicus Christ Klep schetst de strijdplannen van de bevrijders.

Op 17 september begon Operatie Market Garden. Tienduizenden geallieerde militairen landden bij Eindhoven, Nijmegen en Arnhem. Tegelijk startte 'Garden', een grond-offensief vanuit België richting Arnhem. Hoofddoel was om bij Arnhem over de Rijn te komen, de laatste grote waterhindernis vóór Duitsland. Maar al snel ging van alles mis. Britse troepen konden de verkeersbrug in Arnhem maar een paar dagen houden. De Duitsers drukten de rest van de Britse divisie samen in een klein gebiedje bij Oosterbeek. Op verschillende plekken vertraagden de Duitsers de geallieerde opmars. Op 20 september roeiden Amerikaanse parachutisten in gammele bootjes bij Nijmegen de Waal over. Maar ook deze Waal Crossing gaf niet de doorslag. In de nacht van 25 op 26 september trokken de Britten zich terug uit Oosterbeek. Het front stabiliseerde even boven Nijmegen. De bedenker van Market Garden, veldmaarschalk Montgomery, noemde de operatie 'voor negentig procent geslaagd'. Onzin. Over de Rijn was hij immers niet gekomen.